

visa iterum
definienda.

Regulae bo-
nae divisio-
nis.

Quid de sub-
divisionibus
sentendum?

membrorum discrimen per *novas definitiones*, easque oppositas ostendendum est (*). Unde hic etiam negativae definitiones ferendae, quae alias in vitio ponuntur. (§. XL. I.)

§. XLVII.—Ex qua divisionis natura ac indole sequitur: I. Ut membra divisionis debeant exhaurire totum divisum: II. Ut membra esse oporteat disjuncta, nec unum in altero contineri: III. Ut in tot membra dirimenda sit idea, quot ipsa natura suppeditat: (†) IV. Ut ante divisionem idea dividenda ab ambiguitate liberanda sit: V. Ut non *divisio*, sed *distinctio* dicenda sit, quae non rem in suas partes dividit, sed tantum vocabuli diversas significationes discernit.

§. XLVIII.—Quae de divisione monuimus, eadem & de *subdivisionibus* intelligenda, quamvis danda sit opera, ne subdivisiones praeter necessitatem multiplicemus. Quo magis enim magnum saxum in pulverem secatur, eo minus ejus magnitudinem animo comprehendimus (‡).

SECT. IV.

De Judiciis et Propositionibus.

Quid judi-
cium? quid
propositio?

§. XLIX. QUANDO mens binas ideas, accurate perceptas, inter se comparat, easque vel componit,

(*) E. g. Jcti res dividunt in *corporales & incorporales*. Recte. Illas definiunt, quae *tangi possunt*; has, quae *tangi non possunt*. Id quoque recte. Nam sic oppositae definitiones differentiam statim ostendunt. At si res *corporales* describerem, quae *tangi possunt*; *incorporales* autem, quae *in jure consistunt*, vera quidem esset definitio, sed non opposita definitioni rerum corporali, adeoque nec perspicuam redderet divisionem.

(†) Hinc facile patet, quam vana sit Ramistarum regula de *Dichotomiis*. Quasi enim anatomici male dividant corpus humanum in tres ventres, *superum, medium & inferum*, & rectius duos fingant, quum ipsa natura tres constituerit.

(‡) Recte *SENECA Epist. LXXXIX. Dividi illam, non concidi, utile est. Nam comprehendere quemadmodum maxima, ita minima, difficile est. Describitur in tribus populis, in centurias exercitus. Quidquid in majus crevit, facilius agnoscitur, si dissectis in partes, quas, ut dixi, innumerabiles esse & parvas non oportet. Idem enim vitii habet nimia, quod nulla divisio. Simile confuso est, quidquid usque in pulverem sectum est.*

vel divellit: nascitur inde JUDICIUM (§. XI). Judicium autem verbis expressum PROPOSITIO vel ENUNCIATIO adpellatur.

§. L.—Quum itaque judicium binas ideas inter se comparat: (§. XLIX.) consequens est, ut omnis propositio constet SUBJECTO & PRAEDICATO, quos terminos inter se jungit COPULA, est, quamvis haec aequae, ac subjectum, saepe in praedicato latitet, adeoque tota propositio uno vel binis vocabulis constet, e. g. *terra movetur, perii, ningit, pluit.*

§. LI.—SUBJECTUM est, de quo aliquid enunciat; PRAEDICATUM, quod de illo enunciat; COPULA, quae relationem inter subjectum & praedicatum, seu, quomodo se invicem habeant, indicat.

§. LII.—Qui ideas duas inter se comparat, eas aut *conjugi* posse judicat, aut easdem *separandas* existimat. (§. XLIX). Priore casu propositio dicitur AFFIRMATIVA; posteriore sensu NEGATIVA, cujus signum est negatio NON, ad copulam referenda (*).

§. LIII.—Quemadmodum porro judicantes facile animadvertunt, praedicatum aut semper huic subjecto convenire, vel disconvenire, aut aliquando tantum & sub certis circumstantiis: ita priore casu propositiones UNIVERSALES; posteriore PARTICULARES emergunt. SINGULARES enim, quae aliquid de individuo enunciant, loco universalium sunt, quoties de forma quaeritur (†).

§. LIV.—Aliquando non modo judicamus, praedicatum subjecto convenire, vel non convenire: sed & modum, quo vel conveniat, vel non conveniat, definimus. Et tunc propositiones dicuntur MODALES, quales modi sunt quatuor: *necesse est, contingit, possibile est, impossibile est* [‡].

(*) Si enim negatio NON ad subjectum vel praedicatum referenda, propositio non est *negativa*, sed *infinita*, quae vere affirmativa est, e. g. *non attente res considerans decipitur. Judaei sunt Loammi, i. e. non populus meus.*

(†) Aliquando enim ratione materiae imitari solent propositiones *particulares*, quoties nimirum praedicatum non toti individuo, sed ejus parti convenit. Sic universali similis est propositio: *Socrates vixit*; particulari, *Socrates fuit sapiens, Socrates cicutam bibit.*

(‡) E. g. *necesse est, oculum, positis ad videndum requisitis, videre. Contingit, ut oculus bene adfectus non videat. Possibile est, circum quadrari. Impossibile est, ut duo sint entia infinita.*

Propositio-
nis partes
seu termi-
ni.

Quid subjec-
tum? praedi-
catum? copu-
la?

Propositio
vel affirma-
tiva vel ne-
gativa.

Item vel uni-
versalis, vel
particularis,
vel singula-
ris.

Propositio-
nes modales.

Item exponibiles.

§. LV.—Addunt etiam propositiones EXPONIBILES, quarum alias EXCLUSIVAS vocant, veluti: *sola fides justificat*: alias EXCEPTIVAS, e. g. *omnis possessio, praeter virtutem, est incerta*: alias RESTRICTIVAS e. g. *Episcopus, qua princeps, gaudet jure gladii*: alias denique COMPARATIVAS, e. g. *mens est corpore praestantior*.

Cur ita vocentur?

§. LVI.—Exponibiles vocantur ideo, i. quod sensus earum non intelligatur, nisi in duas resolvantur propositiones: 2. quod saepe sint virtualiter negativae, quamvis affirmativae videantur.

Quae propositiones universaliter verae sint?

§. LVII.—Universalem, an particularem esse oporteat propositionem, facile intelligitur, si attendas ad *hypothesin & thesin*, quae vere omni propositioni insunt. THESIS est ipsa enuntiatio, HYPOTHESIS conditio, sub qua haec enuntiatio vera est. Jam observa regulam: *quoties hypothesis seu conditio, sub qua propositio vera est, latet in ipsa subjecti natura, toties propositio universalis est. Si ea extra subjecti naturam quaerenda: non potest non particularis esse* [*].

Quid axiomata & postulata?

§. LVIII.—Mathematici, & qui hos imitantur, philosophi, singulis propositionibus singula vocabula tribuunt. Quae enim immediate ex definitione fluunt, propositiones, si theoreticae sunt, AXIOMATA; si practicae, POSTULATA vocantur (†).

An axiomata & postulata probatione indigeant?

§. LIX.—Et hinc facile patet, quo sensu axiomata & postulata probatione non indigeant. Si enim ipsa definitio vera est, non potest non & propositio, quae immediate inde fluit, vera esse. Quando autem certa sit de-

De his tenendae regulae: i. Propositiones necessariae fundamentum sunt demonstrationis firmissimae & directae. ii. Impossibiles dant demonstrationem indirectam, quam & mathematici aliquando non negligunt. iii. Reliquae propositiones, si de demonstratione $\delta\pi$ quaeritur, raro aliam, quam probabilem veritatem suppeditant, quia non statim, quod contingit, aut possibile est, etiam actu est.

(*) Hinc recte dico: *omnis aer gravis est*. Conditio enim hic non alia supponenda, quam aeris ipsius natura, ex qua gravitas manifesto fluit. At dicere non possum: *omnis aer est rarefactus*. Si enim rarefieri debet, conditio ponenda est alia extra aeris naturam, e. g. calor. Ergo dicendum: *quidam aer est rarefactus*.

(†) E. g. esto definitio: *circulus est figura, cujus peripheria a centro ubique distat aequaliter*. Si inde colligam: *omnes radii a centro circuli ad peripheriam sunt aequales*, habeo axioma. Sin inferam: *potest describi circulus, si filum vel linea circa punctum moveatur*: habeo postulatum.

finitio, quando ipsa demonstratione indigeat, supra dictum. (§. XLII.)

§. LX.—Propositiones, quae ex plurium definitionum comparatione nascuntur, si theoreticae sunt, THEOREMATA; si practicae, PROBLEMATA vocantur (*).

Quid theoremata & problemata?

§. LXI.—Theorematum & problematum veritas non ita incurrit in oculos, ac axiomatum & postulatum (†). Hinc utraque sunt demonstranda.

Ea semper demonstranda.

§. LXII.—Si quid novi ex *axiomate, postulato, theoremate* vel *problemate* colligimus, ea propositio vocatur COROLLARIUM vel CONSECTARIUM, e. g. ex theoremate illo (§. LX. *) recte infero: *sub polis diem & noctem semper esse aequales*: ex *problemate: angulis singulis aequaliter divisus, reperiri posse quatuor plagas secundarias*. En CONSECTARIA.

Quid corollarium?

§. LXIII.—Quoties propositio aliqua illustratur, e. g. per exemplum, vel ex historia, vel aliud quid notatu dignum adjicitur, toties id vocatur SCHOLION.

Quid scholion?

§. LXIV.—Quamvis autem rarius philosophi vocabula haec addant singulis propositionibus, (quod accurate plerumque faciunt mathematici) utile tamen est, scire, quales sint propositiones singulae. Ita enim & statim intelligimus, an & quali demonstratione indigeant.

Usus hujus divisionis propositionum.

§. LXV.—Quum ergo, ceu hactenus ostensum, (§. LVIII. sequ.) ex una propositione aliae fluant: sciendum, id fieri vel per CONVERSIONEM, vel per OPPOSITIONEM, vel per SYLLOGISMUM (‡).

Quotuplici modo propositio una ex altera fluat?

(*) E. g. ex definitionibus polorum, aequatoris & horizontis inter se comparatis manifesto fluit propositio: *sub polis arctico & antarctico dies aequae ac nox sunt sex mensium*. En *theoremata*. Sic & comparatis inter se definitionibus lineae meridionalis & plagarum mundi, *problema* reperio: *linea meridionali per lineam perpendicularem divisa, reperiri possunt quatuor plagae mundi cardinales*.

(†) Nascuntur enim ex comparatione diversarum definitionum. Quas autem ego habeam definitiones, quas inter se compararim, quomodo ratiocinatus sim, non unusquisque intelligit. Ergo id ostendere, i. e. demonstrationem subnectere teneor.

(‡) E. g. si scio: *omnem filium familias esse alieno juri subjectum*: per regulas de conversione scio etiam, *quosdam, at non omnes, alieno juri subjectos, esse filios familias*, & per regulas, de oppositione, falsam esse propositionem: *quemdam filium familias alieno juri subjectum non esse*. De syllogismo infra suo loco dicemus.

Quid con-
versio.

§. LXVI.—CONVERSIO est transpositio subjecti in locum praedicati, & hujus in locum subjecti, ita instituta, ut utraque propositio vera maneat (*).

Regulae de
illa.

§. LXVII.—Quum itaque sic convertenda sit propositio, ut utraque vera sit, (§. LXVI.) nec semper tamen vera sit, quae transpositis terminis emergit: (§. LXVI. *) consequens est, ut certae observandae sint regulae, quae ita se habent: I Propositiones *universalis negans & particularis affirmans* recte convertuntur simpliciter. II. *Universaliter affirmans* ita convertenda, ut altera propositio fiat particularis. III. *Particulariter negans* simpliciter convertitur, quamvis negativa non amplius ad copulam, sed ad subjectum pertineat, & sic fiat affirmativa (†). (§. LII.)

An non &
universaliter
affirmantes
aliquando
converti pos-
sint simpli-
ter?

§. LXVIII.—Itaque universaliter affirmantes propositiones omnes converti possunt, si altera fiat particularis. (§. LXVII, 2.) At non omnes converti possunt simpliciter, sed illae tantum, ubi vel 1. praedicatum continet subjecti definitionem (§. XL, 2.) vel 2. alter terminus alterius causam proximam comprehendit, vel 3. differentiam, vel 4. proprium tale, quod omni soli & semper competere censetur (‡).

Quid opposi-
tio?

§. LXIX.—Deinde & novas propositiones ex aliis elicimus, earumque falsitatem cognoscimus per regulas de OPPOSITIONE, quae est duarum inter se vel vere vel in speciem pugnantium propositionum comparatio.

(*) E. g. si propositionem hanc: *omnis filius familias est alieno juri subjectus*, ita invertam: *omnis alieno juri subjectus est filius familias*, transpositi quidem sunt termini, sed altera tamen propositio est falsa. Non rite ergo facta est conversio. (§. LXVI.)

(†) Primam conversionem vocant *simplicem*, alteram *per accidens*, tertiam *per contrapositionem*, & doctrinam utilem obscurissimis involvunt vocabulis, regulis, versiculis. Nobis non vacat in re seria nugae agere. En exempla: si verum est *nullum corpus esse infinitum*, vel *quoddam corpus esse penetrabile*, verissimum quoque erit, *nullum infinitum esse corpus*, & *quoddam penetrabile esse corpus* (per reg. i. §. LXVII.) Si verum est, *omnes probos esse mortales*, verum etiam est, *quosdam mortales esse probos*. (per reg. ii. §. LXVII.) Denique si verum est, *quosdam homines non morituros*, verum erit profecto, *quosdam non morituros esse homines*, (per reg. iii. §. LXVII.)

(‡) Sic recte simpliciter converto propositiones: *omnes spiritus est substantia cogitans*, (ob. rat. i. §. LXVIII.) *Omnes qui credunt salvantur*. (ob. rat. ii. *ibid.*) *Omnis linea recta procedit via brevissima*, (ob. rat. iii. *ibid.*) *Omne grave tendit deorsum*, (ob. rat. iv. *ibid.*)

§. LXX.—Quando ergo comparantur inter se propositiones *universaliter affirmantes & particulariter negantes*, vel *universaliter negantes & particulariter affirmantes*: oppositio haec vocatur CONTRADICTORIA, sin *universaliter affirmans* comparatur cum *universaliter negante*, CONTRARIA: si denique *particularis* opponitur *particulri*, SUBCONTRARIA (*).

Quotuplex?

§. LXXI.—De CONTRADICTORIIS tenenda regula: *contradictoriarum propositionum altera semper vera, altera falsa est*. De CONTRARIIS: *contrariorum utraque falsa esse potest, at nunquam utraque vera*. De SUBCONTRARIIS denique: *subcontrariae propositiones ambae verae, at non ambae falsae, esse possunt*.

De singulis
regulae.

§. LXXII.—Quae regulae in investiganda veritate, in instituendis disputationibus, in dijudicandis controversiis, ac detegendis *λογωμαχίαις* incredibilem adferunt utilitatem (†).

Earum usus.

SECT. V.

De Ratiocinatione vel Syllogismo.

§. LXXIII. **V**IDIMUS, quomodo duas inter se ideas comparet intellectus. Si tres inter se confert, *συλλογίζεσθαι* seu *ratiocinari* dicitur, (§. X.) adeoque jam proximum est, ut de RATIOCINATIONE vel SYLLOGISMO dicamus.

Connexio.

§. LXXIV.—Quum vero in adornandis syllogismis intellectus se habeat, tamquam arithmeticus qui *regula de tribus* utitur, (§. IX. *) idque ipsum etiam vocabulum innuat: consequens est, ut quemadmodum arith-

Quomodo
mens in ra-
ticipinando
procedat?

(*) Contradictoriae exemplum esto: *omne bonum est jucundum*. *Quoddam bonum non est jucundum*. Contrariae: *omne bonum est sempiternum*: *nullum bonum sempiternum est*. Subcontrariae denique: *Quoddam bonum ad mentem pertinet*: *quoddam bonum ad mentem non pertinet*.

(†) Quum enim ad investigationem veritatis pertineat etiam scire, quid falsum sit; cognita veritate, vi oppositionis contradictoriae certissime cognosco, quid falsum sit. Deinde quia in controversiis & disputationibus propositiones contradictoriae defendi debent: sane, si id non fit, tota controversia vel disputatio aut in *λογωμαχίαις* desinat, aut neuter disputantium rem acu tetigerit, oportet.

meticus ex datis duabus quantitibus cognitis tertiam incognitam elicit: ita intellectus, quoties ratiocinatur, ex comparatione duarum cum tertia colligat, componendae illae sint, an sejungendae (*).

Quid ratiocinatio vel syllogismus?

§. LXXV.—Itaque RATIOCINATIO vel SYLLOGISMUS est operatio intellectus, qua ille instituta duarum idearum comparatione cum tertia, jungendaene istae sint, an separandae, cognoscit.

Ejus non possunt esse quatuor termini.

§. LXXVI.—Quum itaque tres sint ideae hic inter se comparandae: (§. LXXV.) consequens est, ut simul ac quatuor ideas in unum syllogismum compingimus, vitiosa emergat ratiocinatio (†)

Quis terminus major, minor, medius?

§. LXXVII.—Tres istae ideae, si verbis exprimuntur, TERMINI vocantur. Et is quidem, de quo aliquid quaeritur, MINOR, quod de eo quaeritur, MAJOR; & is, quocum hi duo termini comparantur, MEDIUS adpellari solet (‡).

Quot syllogismi propositiones.

§. LXXVIII.—Quumque tres ideae vel tres termini aliter comparari non possint, quam ut singulae cum singulis contendantur: omnem quoque syllogismum perfectum constare oportet tribus PROPOSITIONIBUS, quarum illa, quae ex majori & medio termino componitur, MAJOR; quae ex minore & medio, MINOR; quae ex minore & majore, CONCLUSIO adpellatur (||).

(*) Ita ex comparatione *mentis cum corpore & cogitatione*, satis intelligo, mentem & corpus jungi non posse. Ex comparatione *mentis cum spiritu & cogitatione*, statim disco, mentem & spiritum jungi posse, adeoque mentem esse non corpoream, sed spirituales substantiam.

(†) Quod plerumque fit, ubi vocabulum aliquod aequivocatione laborat. Hinc male quis ratiocinaretur: *spiritus est substantia cogitans. Ergo & spiritus vini est talis substantia.* Vocabulum enim *spiritus* diversimode hic accipitur, adeoque quatuor ideae in unum syllogismum compinguntur.

(‡) Si e. g. scire velim, an *aer sit gravis*, & hinc has ideas comparem cum *pressione corporum*: *aer* erit terminus MINOR, quia de eo aliquid quaeritur, *gravis* terminus MAJOR, quia hoc ipsum est, quod de aere quaeritur, *pressio corporum* erit terminus MEDIUS, quia cum hac idea duae reliquae comparantur.

(||) Sic si syllogismum construam ex terminis paulo ante propositis: (§. LXXVII *)

Quod premit corpora inferiora, est grave,
Aer premit corpora inferiora,
Est ergo aer gravis.

prima propositio erit *major*, altera *minor*, postrema *conclusio*.

§. LXXIX.—Ceterum, quum actus ratiocinandi similis sit arithmeticae operationi: (§. LXXIV.) eadem quoque fundamenta oportet esse syllogismi, quae arithmetices. Ea autem sunt axiomata sequentia: I. *Quae conveniunt in uno tertio, ea conveniunt inter se.* II. *Quae discrepant in uno tertio, ea inter se discrepant (*).* III. *Quae adfirmantur vel negantur de subjecto universaliter, eadem adfirmantur vel negantur de singulis, quae sub illo continentur.*

Quae ratiocinandi fundamenta.

§. LXXX.—Si ergo termini ita disponuntur, ut *medius* sit subjectum *majoris* & praedicatum *minoris* propositionis, syllogismus PRIMAE; si medius terminus bis loco praedicati est, SECUNDAE, si bis loco subjecti; TERTIAE FIGURAE esse dicitur (†).

Quot inde figurae nascantur?

§. LXXXI.—Prima semper ab eo, quod universaliter rei competit, ad id, quod sub ista re continetur. (‡)

Earum differentia.

(*) Sic recte ratiocinor:

B non est = C $4 + 3$ non est = $\frac{1}{2}^2$

A est = C 6 est = $\frac{1}{2}^2$

A non est = B 6 non est = $4 + 3$

Jam vocabula substitue, & construe syllogismum,

Materia non cogitat,

Mens cogitat,

Ergo mens non est materia.

Perinde erit ac si diceres: *mens & materia* discrepant in illo tertio, quod *illa cogitet*, haec non cogitet, ergo discrepant inter se, id est, *mens non est materia*.

(†) Sic syllogismus primae figurae est:

Quod cogitat, est spiritus,

Mens cogitat,

Mens ergo est spiritus.

Secundae contra:

Corpus non cogitat,

Mens cogitat,

Mens ergo non est corpus.

Tertiae denique:

Quidquid cogitat, es spiritus,

Aliquid, quod cogitat, in homine est,

Spiritus ergo aliquis in homine est.

(‡) Vocant id logici dictum de omni & nullo, quod in hac regula consistit: *quidquid adfirmatur vel negatur de subjecto universaliter, id & adfirmari negarive potest de singulis, quae sub illo subjecto continentur.*

Hinc recte colligo:

Figura omnis inclusa est suis lineis,

Quadratum est figura,

Quadratum ergo inclusum est suis lineis.

Quod enim in universum de omni figura adfirmatur, non potest non & de quadrato adfirmari, quia hoc sub genere figurae continetur.

(§. LXXX, 3) *secunda a contrario* (*) (§. LXXX, 2) *tertia a convenientia rei cum altera in uno tertio concludit.* (†) (§. LXXX, 1.)

Regulae de his figuris.

§. LXXXII.—Ex quo facile patet, i. in prima figura majorem propositionem semper universalem, minorem affirmativam esse debere. ii. In secunda quoque majorem universalem, & alterutram ex praemissis aequae, ac conclusionem, negativam esse debere. iii. In tertia figura minorem affirmativam, conclusionem autem particularem esse debere (‡).

Regulae de syllogismis generalibus.

§. LXXXIII.—Nec minus jam patet ratio, i. cur in syllogismo non esse possint, nisi tres termini (§. LXXVI.) ii. Cur nec ex puris particularibus nec iii. ex meris negativis propositionibus quidquam sequatur, (||) & cur denique iv. conclusio imitetur partem debiliorem.

Quid de syllogismorum modis, expositione, reductione, sententiandum?

§. LXXXIV.—Quae de syllogismorum modis, reductione, expositione traduntur logici, non absurda quidem sunt, ceu vulgus sibi persuadet: nec tamen, si quae hactenus diximus, recte intelligas, admodum necessaria.

(*) Ita quia *mens cogitat, materia autem non cogitat*, colligo secundum figuram secundam, *mentem non esse materiam. Contrariorum enim contraria praedicata sunt.* (§. LXXIX. ii.)

(†) Sic quia, *quod cogitat, spiritus est, & aliquid cogitans in homine est*, adeoque id, quod in homine est, cum spiritu eatenus convenit, quod cogitet, recte colligo, *spiritum aliquem esse in homine.* (§. LXXIX. i.)

(‡) Et haec sunt regulae speciales, quas licet hodie vilipendere soleant qui a solidiore doctrina abhorrent, utilissimas tamen quotidie experiuntur quicumque veritatis investigandae studio tenentur. Quomodo enim veritatem quis investigabit, nisi ratiocinando? Et quis se recte ratiocinatum, persuasus esse potest, nisi regulas bonae ratiocinationis perspectas habeat? Solida ergo haec sunt, uti pleraque, quae hodie vulgo displicent.

(||) In syllogismo ex mere particularibus propositionibus composito ita colligo: *quae discrepant in uno tertio, ea conveniunt inter se.* In syllogismo ex meris negativis conflato ratiocinor: *quae discrepant a tertio ad rem non pertinente, illa discrepant inter se.* Utraque regula absurda est: (§. LXXIX.) ergo syllogismi ex mere particularibus et negativis conflati absurdi sunt, e. gr.

*Quidam homines sunt pulcri,
Quidam homines sunt deformes,
Deformes ergo quidam sunt pulcri.*

*Nulla materia cogitat,
Nullus spiritus materia est,
Nullus ergo spiritus cogitat.*

§. LXXXV.—Id potius hic observandum, saepe contingere, ut praemissarum, quippe menti satis obvia, omittatur. Quo casu ex syllogismo fit ENTHYMEMA (*).

Enthymema.

§. LXXXVI.—Si plurium syllogismorum propositiones una serie ita connectuntur, ut prioris praedicatum semper sit posterioris subjectum: (†) nascitur SORTITES. Qui ratiocinandi modus sicuti est ad demonstrandum quam maxime idoneus: ita facile in sophisma aut paralogismum degenerabit, si vel una immiscetur propositio, quae non necessario vera est (‡), vel si merae negativae sint propositiones in soritem compactae.

Sorites.

§. LXXXVII.—Aliquando propositio major in syllogismo est composita, & quidem vel CONDITIONALIS, e. g. *si aer corpora subjecta premit, gravis est; vel DISJUNCTIVA, e. g. aut bene lequutus sum, aut male; vel COPULATIVA, e. g. nemo potest simul & Deo servire, & Mammoni.* Et tunc syllogismi hi COMPOSITI vocantur.

Syllogismus compositus.

(*) E. g. Si dicam: *mens cogitat, ergo mens est spiritus, vel: quidquid cogitat, est spiritus, ergo mens est spiritus:* enthymemata habebis, quorum ii propositiones omissas mens sua sponte facile supplebit.

(†) Vere ergo hic syllogismus est coacervatio plurium syllogismorum, & hinc, si in enthymemata resolvatur, multo clarior esse solet. E. g. sorites esto sequens:

*Mens est substantia cogitans,
Substantia cogitans est spiritus,
Spiritus non est extensum,
Quod non extensum est, non habet partes
extra partes,
Quod non habet partes extra partes, est
indissolubile,
Quod est indissolubile, est immortale,
Mens ergo est immortalis.*

Sane clarior ille erit, si ita resolvatur in sua enthymemata. *Mens est substantia cogitans. Substantia cogitans est spiritus, ergo mens est spiritus. Spiritus non est extensum quid, ergo mens non est extensa. Quod non est extensum, non habet partes extra partes, ergo mens non habet partes extra partes. Quod non habet partes extra partes, non potest dissolvi, ergo mens non potest dissolvi. Quod dissolvi non potest, est immortale, mens ergo est immortalis.*

(‡) Hinc facile patet, ubi latet vitium soritis sequentis: *mens est in corpore, ergo est in loco. Quod est in loco est coextensum loco, ergo mens est coextensa. Quod coextensum est, est extensum, mens ergo est extensa. Quod est extensum, est corporeum, mens ergo corporea est. Nec enim vera est propositio: quidquid est in loco, id coextensum loco est.*

Conditiona-
lis. §. LXXXVIII.—Et CONDITIONALES quidem recte se habent, I. si consequentia majoris vera est: II. si a positione antecedentis ad positionem consequentis, vel III. a remotione consequentis ad remotionem antecedentis concluditur (*)

Disjuncti-
vius. §. LXXXIX.—DISJUNCTIVUS quoque syllogismus concludit recte I. si membra majoris propositionis vere disjuncta sint: II. si ea propositio omnia membra opposita comprehendat, & III. a remotione reliquorum procedatur ad positionem unius, vel contra (†).

Copula. §. XC.—Denique & COPULATIVUS syllogismus rite constructus firmiter concludere videtur, I. si major sit negativa, & II. a positione unius ad remotionem alterius membri procedamus, vel contra (‡).

Dilemma. §. XCI.—Si ex singulis membris propositionis disjunctivae, vel ex conditionali & disjunctiva mixtae, nova eliciantur coniectaria: syllogismus nascetur elegans, qui DILEMMA adpellatur. Quod quemadmodum maxime idoneum est ad ostendendam theseos absurditatem: ita facile in sophisma degenerabit, si vel I. membra non sint opposita, vel II. quaedam omitta,

(*) Hinc rectae sunt ratiocinationes: I. *Si aer corpora subjecta premit, gravis est. At prius verum est: ergo & posterius.* Item: II. *Si mens non est spiritus, eam extensam esse oportet. At posterius non est verum: ergo nec prius.* Contra male procedunt argumentationes: I. *Si Petrus Romae fuit, fuit ibi episcopus. Prius verum est: ergo & posterius.* II. *Si Judaei Mahumedani essent, essent infideles. At prius non est: ergo nec posterius.* III. *Si Judaei Mahumedani sunt, sunt infideles. At posterius verum est: ergo & prius.* Primus enim syllogismus contra primam, secundus contra secundam, tertius contra ultimam regulam peccat.

(†) Hinc recte se habet ratiocinatio: *aut mens est corporea, aut spiritualis. At corporea non est: ergo est spiritualis:* vel: *at est spiritualis: non ergo corporea.* Male contra procedunt syllogismi: I. *Mahumedani aut blasphemis prosciunt Christum, aut in eum credunt. At prius non faciunt: ergo in Christum credunt.* II. *Si inter tutorem & pupillum infantem quasi contractus intercedit, consensit aut tacite pupillus, aut expresse. At expresse non consensit: ergo tacite.* III. *Aut mens est spiritus, aut corpus. At corpus non est: ergo nec spiritus.* Primus enim syllogismus primae; alter secundae, tertius postremae regulae adversatur.

(‡) Bene ergo concludit Servator: *nemo potest & Deo servire & Mammoni. Avari Mammoni serviunt. Non ergo servire possunt Deo.* At male se habet syllogismus: *potest homo Christum proferri, & improbe vivere. At Judaei quidam improbe vivunt: ergo Christum proferuntur.* Eum enim in utramque regulam impingere, facile unusquisque intelligit.

aut III. coniectaria ex singulis membris non fluant necessario, (*) aut III. non sint ejusdem ponderis.

§. XCII.—De syllogismis MODALIBUS & EX-PONIBILIBUS non est, quod multa dicamus, quum qui naturam propositionum modalium atque exponibilium supra explicatam (§. LIII. segg.) recte intelligit, non possit non & naturam horum syllogismorum perspectam habere.

Modales & exponibiles.

CAPUT III.

De veritate, eique opposito falso.

SECT. I.

De veritate generatim.

§. XCIII. **S**I quis hisce intellectus operationibus recte utitur: bene sane utitur ratione. Quumque recta ratio sit facultas, veritates alias ex aliis per necessariam concludendi rationem eliciendi (H. §. II.) consequens est, ut hoc modo procedens inveniat VERITATEM, de qua jam agendum paulo accuratius.

Ratio connexionis.

§. XCIV.—VERITAS est vel METAPHYSICA, vel MORALIS, vel LOGICA. *Metaphysicis* verum dicitur, quidquid habet essentiam sibi convenientem. Hoc sensu v. g. Christus dicitur *verus Deus*, & *verus homo.* *Ethicis* veritas est convenientia verborum signorumque externorum cum cogitationibus mentis. Hinc qui, quod sentit, eloquitur, *verum*; qui aliud sentit, aliud loquitur, *falsum* dicere perhibetur. At nos jam hic de veritate logica loquimur.

(*) Bene ergo ratiocinatur Servator: *aut bene sum loquutus, aut male. Si male, cur non probas? si bene, quid me verberas?* At regulas dilemmatis paene omnes violatas esse deprehendes in illo Biontis dilemmate: *si duxeris uxorem, aut formosam duces, aut deformem. Si formosam, habebis uxorem, sin deformem, habebis uxorem.* Ergo, si sapis, plane non duces uxorem. Nec non in altero: *si justitiam administras, aut bene, aut male administras. Si bene, offendes homines; sin male, offendes Deum.* Ergo plane non administrabis.